

Numûne-i Terakki

Enfel Doğan
enfel@istanbul.edu.tr

Türkiye'nin önde gelen matematikçilerinden ve eğitimcilerinden olan Mehmed Nâdir Bey'in 1884 yılında İstanbul'un Çırcır semtinde faaliyete geçirdiği Numûne-i Terakki Mektebi, Osmanlı Devleti döneminde İstanbul'da açılmış ilk özel okullardan olup İstanbul (Erkek) Lisesi'nin temelini oluşturmaktadır.

Modern eğitim anlayışının ve çağdaş öğretim yöntemlerinin uygulanması gibi sebeplerle döneminin en kaliteli mektebi olarak kabul edilen bu okulda öğrenim görmeye başlayan öğrencilerin sayısı kısa sürede sekizyüzlü rakamlara ulaşmıştır.

1890 yılında Edirne'de Numûne-i Terakki Mektebi'nin bir şubesi açılmış, daha ilk senesinde 100'den fazla öğrenci bu şubede eğitim göremeye başlamıştır. İstanbul'daki merkez şubede olduğu gibi burada da modern ve uygulamalı eğitim öğretim çalışmaları yürütülmüştür. Sözelimi, okuldaki bazı derslerde verilen teorik bilgilerin pratik uygulamaları için yine Edirne'de bir "Numûne Çiftliği" açılmış ve burada ekim dikim başta olmak üzere bir çok uygulama gerçekleştirilmiştir. (bkz. Tercümân-ı Hakikat, 18 Mart 1892, nr.: 4109, s.2).

Numûne-i Terakki Mektebi'nin sergilediği başarılar, başta dönemin padişahı II. Abdülhamit olmak üzere Osmanlı toplumunun ileri gelenlerinden birçoğunun dikatının ve ilgisinin bu okul üzerine yoğunlaşmasına sebep olmuştur (Bu konuda ve okulun tarihçesi hakkında bilgi almak için bkz. Şükrü Levent Deniz, "İstanbul (Erkek) Lisesi'ne Tarihçe", Düyûn-ı Umûmiye'den İstanbul (Erkek) Lisesi'ne, Editör: M. Sabri Koz, İELEV Yayınları, İstanbul 2006, s.127-154).

Hatta, Numûne-i Terakki Mektebi'nin

İstanbul ve Edirne şubelerinin kaliteli eğitimlerini ve başarılarını yakından gören ünlü Osmanlı yazarı ve eğitimcisi Ahmet Râsim, Tercümân-ı Hakikat gazetesindeki birçok yazısında bu okulu överek Numûne-i Terakki Mektebi'nin İstanbul'daki "mekâtib-i husûsiye", yani özel okullar arasında birinci olduğunu ve muhakkak suretle "Bursa, İzmir, Selanik, Beyrut, Şam" ve diğer büyük Osmanlı şehirlerinde de Numûne-i Terakki Mektebi şubelerinin açılmasını teklif etmiştir (bkz. Tercümân-ı Hakikat 9 Eylül 1891, nr.:3945, s.2; Tercümân-ı Hakikat, 12 Ekim 1891, nr.:3973, s.4-5).

Numûne-i Terakki Mektebi'ni benzerlerinden farklı ve üstün kılan değerlerinden biri de, okul öğretmenler ve öğrencilerinin Mehmed Nâdir Bey'in önderliğinde, "Türkiye'deki ilk okul dergisi" olma özelliğine ve önceliğine sahip Numûne-i Terakki dergisini yayımlamalarıdır.

Okulun kuruluşunun dördüncü yılında çıkarılmaya başlanan derginin ilk sayısının yayımlanma tarihi 7 Nisan 1887'dir. Maalesef ancak dokuz sayı yayımlanabilen derginin son sayısı ise 27 Mart 1888 tarihinde çıkmıştır.

Derginin hedef kitlesi Lise (Kısm-ı Âlî), Ortaokul (Kısm-ı Rüşdî) ve İlkokul (Kısm-ı İbtidâî) öğrencileridir. Dolayısıyla dergi bu şekilde bölümlere ayrılmış ve bu kısımlarda o aşamadaki öğrencilerin müfredatlarının uygun yazılara yer verilmiştir. Ayrıca dergide kullanılan kelime kadrosunun seçiminde ve makalelerin dilinin sade veya ağdalı oluşunda da "hedef kitle" nin yani öğrencilerin seviye farklılıkları göz önünde

bulundurulmuştur. BU durumu Âlî kısmında bulunan bir yazı ile Rüşdî veya İbtidâî kısımlarında bulunan başka bir yazının basitçe karşılaştırılmasıyla anlamak mümkündür.

Dergide yer alan yazılar genel olarak bilimsel içerikli olup, “matematik, fizik, kimya, coğrafya ve astronomi” gibi - okulda da okutulan- bilimlerle ilgilidir. Ancak, İlkul/İbtidâî kısımlarında eğitici hikayelere daha ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Dergideki yazılar genellikle bir sonraki sayıda da devam etmiş ve 3-4 adet ayrı yazı neredeyse bütün sayılarda tefrika edilmiştir.

Derginin her sayısında – başta Mehmed Nâdir Bey olmak üzere – Mazhar, M. Re’fet, Mehmed Nûrî, Şerîf Ali-zâde Murâd ve Mehmed Hulûsî gibi okul mensupları yazılar kaleme almışlardır; Mehmed Ârif beşinci sayıda çıkan “ Fenn-i Kimyâdan Bir Nebze” , Doktor Şekîb İsmail’de 8. ve 9. sayılarda yayınlanan “Hıfz-ı Sıhhat derslerinin Hulâsası” başlıklı yazılarıyla yazar kadrosuna dâhil olmuşlardır.

Derginin ilk sayısı - kapak ve içindikiler hariç – sekiz sayfa iken, diğer bütün sayılar on iki sayıdan oluşmuştur. Kapağın ve içindikiler kısmının hesaba katılmadığı sayfa

numaralandırma sisteminde, her yeni sayı bir önceki sayıda kaldığı sayfa numarasından başlatılmıştır. Ancak, dördüncü sayıda sayfa numarası silsilesinde bir kaydırma yapılarak, numara “34” olacağı yerde, sehven “38” olarak yazılmış ve bu numaradan devam edilmiştir. Derginin son sayısı (9. sayı), 108’inci sayfa numarasıyla sona ermektedir.

Bâbîâlî ile diyalogları gayet kuvvetli olan Mehmed Nâdir Bey’in *Hâver*, *Güneş*, *Âfâk*, *Envâr-ı Zekâ*, *Mir’ât-ı Âlem* gibi dergilerde ve *Sabah*, *Tercümân-ı Hakikat* ve *Tarîk* gibi gazetelerde yazıları makaleleri ve edebî çevirileri yayımlanmıştır. Mehmed Nâdir Bey’in kurucusu ve müdürü olduğu okulla ilgili hemen her konuda döneminin önde gelen gazetelerinde haberler yapıldığı gibi “Numûne-i Terakki” dergisinin bütün sayılarının yayım haberleri de *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde duyurulmuş; hatta Mazhar, M. Re’fet ve Mehmed Ârif’in dergide yayımlanan yazıları okuyucuya örnek verilmek amacıyla bu gazete sayılarında tekrar basılmıştır (Bu haber ve yazıların metinleri için bkz. *Tercümân-ı Hakikat*, nr.: 2648, 2655, 2660, 2668, 2675, 2676, 2701, 2936).

